

DE LEVERINGSPLICHT BIJ DE OVERDRACHT VAN
ROERENDE LICHAMELIJKE GOEDEREN

DE LEVERINGSPLICHT BIJ DE OVERDRACHT VAN ROERENDE LICHAMELIJKE GOEDEREN

Julie DEL CORRAL

De leveringsplicht bij de overdracht van roerende lichamelijke goederen
Julie del Corral

© 2013 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

ISBN 978-94-000-0432-0
D/2013/7849/79
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

PROPERTY LAW SERIES

Geachte lezer,

Het redactiecomité is bijzonder verheugd u de nieuwe boekenreeks *Property Law Series* voor te stellen. De ambitie van de redactie bestaat erin om diepgaande werken over goederenrecht in de reeks op te nemen. Die diepgang vergt een gedegen analyse die zowel aan de begripsvorming als aan de juridische praktijk een grote bijdrage levert. Zowel Nederlandstalige als Engelstalige werken kunnen erin toegang krijgen.

Het is de bedoeling dat de reeks een ‘open’ karakter heeft, wat betekent dat elke auteur – uit binnen- of buitenland – van een monografie over goederenrecht zijn werk kan voorleggen aan de redactie. Alle werken uit de reeks zullen aan ‘*peer review*’ onderworpen zijn, wat de kwaliteit, diepgang en bruikbaarheid van de reeks moet waarborgen.

Het goederenrecht heeft de voorbije jaren een ‘revival’ gekend. Van een oud, star rechtsdomein dat terugging op een agrarische traditie, is het goederenrecht uitgebouwd tot een moderne component van het vermogensrecht. Op die manier komt het goederenrecht uit zijn isolement en komen de raakvlakken met het fiscaal recht, constitutioneel en administratief recht, huwelijksvermogensrecht, verbintenissenrecht, rechten van de mens enz. centraal te staan. Aldus vergt een diepgaande analyse vaak ook een interdisciplinaire analyse. Ook boeken die op het raakvlak met het goederenrecht liggen, zijn dus – indien ze aan de kwaliteits-eisen voldoen – bijzonder welkom in de reeks.

Ook de rechtsvergelijking vormt bij een diepgaande analyse een hoeksteen. Vaak reiken buitenlandse rechtsstelsels een oplossing aan die het Belgische recht ontbeert, of stellen ze de evidentie van de Belgische regelingen in vraag. De internationale en Europese dimensie van het goederenrecht is de laatste jaren bijzonder toegenomen en de internationale netwerken in verband met goederenrecht zijn intenser geworden. Ik ben dan ook verheugd dat twee van de meest toonaangevende internationale academici op het domein van het goederenrecht aanvaard hebben om van de redactie deel uit te maken.

In naam van de redactie ben ik dan ook bijzonder verheugd om u te mogen verwelkomen als lezer of abonnee van onze reeks, en dank ik u alvast voor uw oprechte belangstelling voor het goederenrecht.

Prof. dr. V. SAGAERT (KU Leuven, KULAK en Universiteit Antwerpen) (Voorzitter), mede namens de redactie, bestaande uit:

Prof. dr. N. CARETTE (Universiteit Antwerpen)

Prof. dr. S. VAN ERP (Universiteit Maastricht)

Prof. dr. A. VAN DER WALT (South-African Research Chair Property Law – University of Stellenbosch)

Prof. dr. A. WYLLEMAN (Universiteit Gent)

WOORD VOORAF

Het voorliggende proefschrift is het eerste boek in de *Property Law Series*. Het is een meer dan mooie opener die voorafspiegelt wat de reeks beoogt te zijn: een verzameling van fundamenteel wetenschappelijke, diepgaande studies over goederenrecht.

Het boek vormt de commerciële editie van het proefschrift dat Julie DEL CORRAL op 29 april 2013 met succes aan de KULAK heeft verdedigd, onder begeleiding van ondergetekenden. Het vormt nogmaals een bewijs van de ‘*revival*’ die het goederenrecht sinds een aantal jaren kent en uitmondt in bijzonder diepgaande analyses van de vaak complexe en abstracte problematiek.

Het thema van het boek blinkt uit in praktische relevantie en theoretische uitdaging.

Op praktisch vlak zijn de goederenrechtelijke gevolgen van een koopovereenkomst van groot belang. Ze zijn bepalend voor tal van rangconflicten die kunnen ontstaan, bijvoorbeeld tussen twee kopers van eenzelfde goed, tussen een faillissement en een koop, tussen een beslag en een koop enz. Ook de vraag naar de gevolgen van een verkoop van toekomstige goederen of soortgoederen valt hieronder. Al te vaak worden die vraagstukken grotendeels overgelaten aan ‘contractualisten’, terwijl ze tot de essentie van derdenwerking, en dus van het goederenrecht behoren.

Op dogmatisch vlak zit het thema vol uitdagingen. Het zoekt namelijk het grensgebied op tussen het verbintenissenrecht en het goederenrecht. De contractrelativiteit, de beschermende functie van bezit, de tegenwerpelijke van zakelijke rechten, de publiciteitsfunctie, de schijnsolvabiliteit enz. worden hierbij in hun essentie op de proef gesteld. Grensgebieden zijn vaak de moeilijkst begaanbare en gevaarlijkste gebieden. Bovendien is het een grensgebied waarin partijen zich aan weerszijden ingegraven hebben in een stellingenoorlog. Aan de ene kant is er de consensualistische stelling, waarbij de verbintenisrechtelijke en zakenrechtelijke gevolgen worden gelijkgeschakeld, en aan de andere kant de leveringsstelsels, waarin de goederenrechtelijke gevolgen slechts na levering zouden intreden. Het Frans-Belgische systeem wordt doorgaans als prototype voor de eerste categorie beschouwd.

De auteur laveert op meesterlijke wijze tussen die conflicterende stellingen en gaat daarbij de aloude taboes niet uit de weg. Het consensualisme, dat een van de basispijlers uit ons vermogensrecht vormt, haalt de auteur op overtuigende wijze onderuit. De leveringsplicht doet zijn intrede in het Belgisch-Franse recht. Het

monisme sterft een stille dood en de paradigma's worden omgekeerd. Dit gebeurt aan de hand van een minutieus onderzoek van casestudies, die ze als lakmoesproef voor het Belgische stelsel hanteert. Zowel bijzondere soorten goederen (toekomstige goederen, soortgoederen, alternatieve verbintenissen enz.) als bijzondere conflictsituaties (dubbele verkoop, beslag, faillissement enz.) komen daarbij telkens aan bod. Telkens toetst ze de Belgische oplossingen af met deze die in Frankrijk, Engeland, Duitsland, Nederland en de DCFR gelden. De conclusies zijn dan ook, hoe schokkend voor het Belgische recht ook, overtuigend en helder en worden nog bijkomend onderbouwd door een minutieus en verrassend rechts-historisch onderzoek. Op die manier creëert voorliggend werk een 'copernicaanse revolutie' op het vlak van overdrachtssystemen.

De auteur overschouwt hierbij niet alleen het verbintenissenrecht en het goederenrecht, maar ook het zekerhedenrecht, het beslagrecht en het faillissementsrecht. Tegelijk bieden de werkwijze en de resultaten van voorliggend werk bijkomende armslag aan de harmonisatiemogelijkheden voor overdrachtssystemen in het goederenrecht. Ze haalt hiermee het onderwerp uit de steriele discussies die er tot vandaag over bestonden.

Dit proefschrift vindt dan ook een terechte plaats in de galerij van de echte vermogensrechtelijke proefschriften die, over de grenzen van de rechtstakken heen, het privaatrecht hervormen en structureren. Daarvoor verdient de auteur alle lof.

We eindigen met een persoonlijke noot. Julie DEL CORRAL is sinds 2008 aan de Rechtsfaculteit in Kortrijk verbonden, eerst als assistent en later als FWO-aspirant. Ze heeft zich in die jaren een bijzonder hardwerkende, loyale en graag geziene medewerker getoond. In een termijn van iets meer dan vier jaar werkte ze dit mooie proefschrift uit, waarmee ze aantoonde dat dit mits zeer hard werken mogelijk is. Bovendien staat dit proefschrift op wetenschappelijk vlak niet alleen. Ze is ook auteur van een boek over dwaling en van talrijke bijdragen en noten in boeken en wetenschappelijke tijdschriften. Deze gingen vaak over een grote variëteit aan onderwerpen, waarmee de auteur haar brede vizier bewijst. Niet alleen op wetenschappelijk vlak, maar ook op persoonlijk vlak wordt de auteur bijzonder gewaardeerd. Ze zette zich zowel in Kortrijk als in Leuven altijd in voor de taken van algemeen belang, ook deze waarmee geen eer te rapen viel. Ze doceerde monitoraten verbintenissenrecht aan de KULAK en organiseerde de wetenschappelijke reizen naar Amsterdam voor de studenten van tweede bachelor aan de KULAK. Ze deed dat altijd met ruime marge en tot tevredenheid van iedereen die ervan mocht genieten.

In naam van het Instituut voor Goederenrecht en de Subfaculteit Rechtsgeleerdheid aan de KULAK spreken we dan ook onze bijzondere waardering uit voor het geleverde werk en wensen we Julie van ganser harte proficiat met dit prachtige doctoraal proefschrift.

Vincent SAGAERT en Alain-Laurent VERBEKE
Leuven, 5 juli 2013

DANKWOORD

Na vijf jaar noeste arbeid is het hoog tijd om een aantal personen te bedanken die een belangrijke rol hebben gespeeld bij het schrijven van dit proefschrift.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, Vincent SAGAERT, bedanken. Vincent, het is met een bijzonder positief gevoel dat ik terugblik op onze samenwerking van de voorbije vijf jaar. Ik heb u op professioneel vlak mogen leren kennen als een uitstekende promotor wiens eindeloze kennis en interesses in verschillende vakgebieden van onschatbare waarde zijn voor een doctorandus. Vanuit die kennis en interesses heeft u mij de voorbije jaren uitgedaagd om bepaalde evidenties kritisch in vraag te stellen, of om het in de woorden van Einstein te schrijven: *“Research is to see what everybody else has seen, and to think what nobody else has thought”*. Dat was geen gemakkelijke opdracht, maar ik kon daarbij steeds rekenen op uw hulp. Uw luisterbereidheid en constructieve opmerkingen hebben mijn onderzoek mee vorm gegeven en geleid tot de uiteindelijke redactie van dit proefschrift. Daarnaast heb ik u op persoonlijk vlak mogen leren kennen als iemand met een warme persoonlijkheid en een enorm empathisch vermogen. Ik heb dan ook veel respect en bewondering voor u zowel als promotor, en als persoon.

Woorden van dank gaan uiteraard ook uit naar mijn copromotor, professor VERBEKE. Het was voor mij een hele eer dat u als copromotor betrokken wilde zijn bij mijn onderzoek. U heeft mij aangemoedigd om geen *franco-belge* proefschrift te schrijven, maar om op een geïntegreerde manier aan rechtsvergelijking te doen. Ik ben u daar zeer dankbaar voor omdat mij dat heeft toegelaten ons rechtssysteem vanuit een kritische invalshoek te benaderen. Ook aan onze samenwerking houd ik mooie herinneringen over.

Daarnaast wil ik de leden van mijn jury, prof. BARTELS, prof. TILLEMAN en prof. WÉRY, bedanken voor de tijd en moeite die jullie genomen hebben om mijn proefschrift te beoordelen en voor jullie interessante opmerkingen en vragen. In het bijzonder wil ik professor Tilleman bedanken voor de talrijke literatuur die u mij heeft bezorgd. Het siert u dat u niet alleen de belangen van uw eigen assistenten behartigt, maar ook de belangen van alle andere KULAK-assistenten.

Ik wil uiteraard ook mijn collega's bedanken die zorgden voor een uiterst aangename sfeer om aan onderzoek te doen. In de eerste plaats wil ik mijn collega's aan de KULAK bedanken: Maarten, Domien, Mathias, Elien, Joke, Kristof, Bram, Anne, Matthias C., Sabine, Thomas, Pieterjan, Matthias V., Sanne, Sofie, Bert en Joost. Daarnaast wil ik mijn collega's uit Leuven bedanken en dan in het bijzonder

mijn collega's aan het Instituut voor Goederenrecht: Sofie, Ann, Dorothy, Koen en Mathieu.

Ik ben ook dank verschuldigd aan het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek dat mij gedurende vier jaar financieel heeft ondersteund bij het schrijven van dit proefschrift.

Voorts wil ik al het personeel van de KULAK bedanken, zowel de professoren en assistenten van de andere faculteiten, als het administratief en technisch personeel. Uiteraard wil ik ook de studenten bedanken. Ik heb ervan genoten om het monitoraat Verbintenissenrecht te geven en ik heb met veel plezier ieder jaar opnieuw de reis naar Amsterdam mee georganiseerd.

Bijzondere woorden van dank gaan ook uit naar mijn familie en vrienden. Zonder hun steun had ik dit proefschrift niet kunnen schrijven.

Cédric, je bent een broer uit de duizend. Ik weet dat ik altijd op jou kan rekenen. Het is voor mij dan ook een hele eer om jouw grote zus te mogen zijn.

Mama en papa, dat ik dit proefschrift heb mogen schrijven, heb ik in belangrijke mate aan jullie te danken. Jullie hebben mij tal van kansen geboden en hebben mij onvoorwaardelijk gesteund bij iedere keuze die ik heb gemaakt. Jullie zijn méér dan mijn ouders; jullie zijn mijn houvast in het leven.

En dan, *last but not least*, Bart. Je bent al tien jaar mijn rots in de branding, mijn zielsverwant, en daarvoor wil ik je van harte bedanken.

INHOUD

<i>Property Law Series</i>	v
<i>Woord vooraf</i>	vii
<i>Dankwoord</i>	ix
INLEIDING	1
1. Keuze van het onderwerp	1
2. Opzet en centrale onderzoeksvraag	5
3. Onderzoeksmethode	6
4. Afbakening van het onderwerp	8
5. Plan	8
ALGEMEEN DEEL	11
Inleiding	13
Hoofdstuk I.	
Begrippen	15
Afdeling I. Afgeleide wijze van eigendomsverkrijging <i>versus</i> oorspronkelijke wijze van eigendomsverkrijging	16
Afdeling II. Monisme <i>versus</i> dualisme	16
Afdeling III. Traditionalisme <i>versus</i> consensualisme	20
Afdeling IV. Beschikkingsbevoegdheid	22
Afdeling V. Titel tot overdracht	25
Afdeling VI. Causale <i>versus</i> abstracte stelsels van overdracht	26
Hoofdstuk II.	
Rechtshistorische analyse	29
Afdeling I. 'Authentiek' Romeins recht	29
§ 1. Pre-justiniaanse periode	30
A. Klassieke leveringshandelingen	32
1. <i>Mancipatio</i> en <i>in iure cessio</i>	32
2. <i>Traditio</i>	37
B. Dematerialisering van de klassieke leveringshandelingen in het pre-justiniaanse Romeinse recht	42

§ 2. Justiniaanse periode	44
A. Ondergang van een aantal klassieke leveringshandelingen	45
B. Verdere dematerialisering van de <i>traditio</i>	47
§ 3. Tussenbesluit	49
Afdeling II. Vroegmiddeleeuws recht	50
§ 1. Frankisch recht	50
§ 2. Feodaal recht	51
§ 3. Tussenbesluit	53
Afdeling III. ‘Gerecipieerd’ Romeins recht	54
§ 1. Overdracht van onroerende goederen	54
A. Noorden van Frankrijk – <i>Coutumes de nantissement</i>	54
B. Midden en zuiden van Frankrijk – <i>Glossatoren en</i> <i>Postglossatoren</i>	55
§ 2. Overdracht van roerende goederen	58
§ 3. Tussenbesluit	58
Afdeling IV. Modern natuurrecht	59
Afdeling V. Franse Revolutie	61
Afdeling VI. Voorbereidende werken van de <i>Code civil</i>	64
§ 1. Het bestaan van een verbintenis om juridisch te leveren	68
§ 2. Het bestaan van een juridische leveringshandeling	69
Besluit hoofdstuk II	73

Hoofdstuk III.

Typologie van de verschillende overdrachtsstelsels	77
---	-----------

Afdeling I. Dualistische stelsels van overdracht	77
§ 1. Leveringshandeling als voorwaarde voor de overdracht	79
A. Bezitoverdracht	80
1. Nederlands recht	80
2. Duits recht	88
B. Goederenrechtelijke overeenkomst	92
1. Nederlands recht	93
2. Duits recht	97
§ 2. Al dan niet een (geldige) titel als voorwaarde voor de overdracht	99
Afdeling II. Monistische stelsels van overdracht	104
Afdeling III. Hybride stelsels van overdracht	107
§ 1. Angelsaksisch recht	107
A. Gemengd stelsel van overdracht	107
1. Monistisch stelsel van overdracht	108
2. Dualistisch stelsel van overdracht	114
B. Causaal en/of abstract stelsel van overdracht	117
C. Voorwaarde van beschikkingsbevoegdheid	118

§ 2. <i>Draft Common Frame of Reference</i>	120
A. Dualistisch en causaal stelsel van overdracht	120
1. Juridische leveringshandeling als voorwaarde voor de overdracht	121
2. Geldige titel als voorwaarde voor de overdracht	128
B. Derdenbescherming	129
Besluit hoofdstuk III	131
Besluit algemeen deel	133
DEEL II. INTERNE VERHOUDING: JURIDISCHE LEVERINGSPLICHT EN LEVERINGSHANDELING	135
Inleiding	137
Hoofdstuk I.	
Bijzondere toepassingsgevallen	137
Afdeling I. Beding van eigendomsvoorbehoud	139
§ 1. Inleiding	139
§ 2. Termijn of voorwaarde	141
A. Algemeen	141
B. Modaliteiten van verbintenissen	149
1. Geen modaliteit van een overeenkomst	149
2. Invloed op het bestaan van de verbintenis	153
§ 3. Juridische structuur van het beding van eigendomsvoorbehoud	158
A. Modaliteit van de leveringshandeling	159
1. Eerste verklaringsmodel: modaliteit van de translatieve overeenkomst	159
2. Tweede verklaringsmodel: modaliteit van de verbintenis tot juridische levering van het goed	160
3. Derde verklaringsmodel: modaliteit van de leveringshandeling	162
B. Opschortende voorwaarde van de leveringshandeling	170
1. Belang kwalificatie als termijn of voorwaarde	170
2. Kwalificatie als opschortende voorwaarde	174
C. Retroactieve werking van de opschortende voorwaarde op goederenrechtelijk niveau	186
§ 4. Positie van de partijen bij een beding van eigendomsvoorbehoud	192
A. Positie van de koper	192
1. Hangende de betaling van de koopprijs	192
2. Bij betaling van de koopprijs	195

B. Positie van de verkoper bij niet-betaling van de koopprijs	195
§ 5. Besluit	199
Afdeling II. Soortgoederen en alternatieve verbintenissen	200
§ 1. Overdracht van soortgoederen	200
A. Begripsomschrijving	200
1. Soortgoederen	201
2. Verkoop bij gewicht, getal of maat – Verkoop bij de hoop.	207
B. Structuur van de (wettelijk) uitgestelde eigendomsoverdracht van niet-geïndividualiseerde soortgoederen	215
1. Geldige verbintenisrechtelijke overeenkomst	215
2. Uitgestelde eigendomsoverdracht bij niet-geïndividualiseerde soortgoederen	217
C. Positie van de partijen bij samenloop	243
§ 2. Bijzondere toepassing: alternatieve koop	245
A. Omschrijving.	245
B. Uitoefening keuzerecht	249
§ 3. Besluit	257
Afdeling III. Overdracht van toekomstige goederen	258
§ 1. Toekomstige goederen als voorwerp van zakelijke en/of persoonlijke rechten	261
§ 2. De levering van toekomstige goederen	263
A. Constructie van de levering bij voorbaat	264
B. Beschikkingsonbevoegdheid bij de totstandkoming van het goed	269
1. Verschillende rechtsvergelijkende opvattingen	269
2. Levering bij voorbaat is (niet) samenloopbestendig	275
§ 3. Besluit	278
Besluit hoofdstuk I.	278
Hoofdstuk II.	
De goederenrechtelijke overeenkomst	281
Inleiding	281
Afdeling I. Juridische kwalificatie van de juridische leveringshandeling.	282
§ 1. Eenzijdige of meezijdige rechtshandeling	282
§ 2. Goederenrechtelijke overeenkomst	286
Afdeling II. Juridisch regime van de juridische leveringsplicht en -handeling	287
§ 1. Ontstaan van de juridische leveringsplicht	287
§ 2. Nakoming van de juridische leveringsplicht	291
A. De goederenrechtelijke overeenkomst als uitvoerings- handeling	291

1. De totstandkoming van de goederenrechtelijke overeenkomst	291
2. Het tijdstip van de goederenrechtelijke overeenkomst.	296
B. Rechtsgevolgen	299
1. Nakoming van de juridische leveringsplicht	299
2. Niet-nakoming van de juridische leveringsplicht	300
§ 3. Onmogelijkheid tot nakoming van de juridische leveringsplicht.	304
A. Juridische onmogelijkheid tot nakoming van de juridische leveringsplicht	304
1. Oorzaak van de juridische onmogelijkheid: <i>nemo plus</i> -regel.	304
2. Gevolgen van de juridische onmogelijkheid	305
B. Feitelijke onmogelijkheid tot nakoming van de feitelijke en/of juridische leveringsplicht	319
1. Juridische grondslag voor de bevrijding van de feitelijke leveringsplicht bij vreemde oorzaak	320
2. Tenietgaan van het goed bij ‘translatieve’ overeenkomsten. . .	339
Afdeling III. Bijzondere rechtsfiguren	360
§ 1. Rechtstreekse levering	360
§ 2. Beding ten behoeve van een derde	364
§ 3. Vertegenwoordiging	370
A. Verbintenisrechtelijke overeenkomst tot overdracht	371
B. Juridische leveringshandeling	374
1. Onmiddellijke vertegenwoordiging.	374
2. Middellijke vertegenwoordiging	376
Afdeling IV. Toepasselijk recht	382
Besluit hoofdstuk II	385
Besluit deel II	387
DEEL III. EXTERNE VERHOUDING: WERKELIJKE INBEZITSTELLING.	389
Inleiding	391
Hoofdstuk I.	
Tegenwerpelijkheid van de overdracht.	395
Afdeling I. Zakelijke rechten met relatieve werking: een contradictie in de termen?	395
§ 1. Contractrelativiteit en tegenwerpelijkheid van subjectieve rechten	395
§ 2. Gradueel verschil in tegenwerpelijkheid van subjectieve rechten.	401

Afdeling II. Bezit als publiciteitsvereiste voor de tegenwerpelijheid aan beschermde derden	406
§ 1. Bezit als publiciteitsvereiste.	406
A. Wat is bezit?	407
B. Verval van bezit als publiciteitselement voor de schuldeisers	414
1. Bescherming van het rechtmatige vertrouwen van de schuldeisers	414
2. Vermindering van de schijnsolvabiliteit	417
§ 2. Bezit als noodzakelijke voorwaarde voor de tegenwerpelijheid van de overdracht aan beschermde derden	426
A. Dubbele verkoop: toepassing van de rechtsverkrijgende functie van bezit?	427
B. Dubbele verkoop: toepassing van de publiciteitsfunctie van bezit?	431
1. Rechtshistorische analyse	432
2. Rechtsvergelijkende analyse	440
3. Afgeleide wijze van eigendomsverkrijging.	445
§ 3. Derden die beschermd worden door het vereiste van inbezitstelling	451
A. Roerende (on)lichamelijke goederen	452
B. Werkelijke inbezitstelling van het goed	457
C. Categorieën van ‘beschermd’ derden	464
1. Opeenvolgende verkrijgers van eenzelfde goed.	465
2. Conflict met beperkt zakelijk gerechtigde	469
3. Conflict met samenlopende schuldeisers van de overdrager	471
4. Tussenbesluit.	496
Hoofdstuk II.	
Tegenwerpelijheid van de overdracht en bezit geldt als titel.	499
Afdeling I. Materieel toepassingsdomein.	500
§ 1. Voorwaarde van bezit.	500
§ 2. Voorwaarden voor bezitsbescherming	508
A. Voorwaarde van goede trouw.	508
B. Voorwaarde van deugdelijk bezit.	511
C. Voorwaarde van een wettige titel.	519
Afdeling II. Personeel toepassingsdomein.	524
§ 1. Derde- en vierde-verkrijgers	524
§ 2. Bezitters van een beperkt zakelijk recht	525
§ 3. Samenlopende schuldeisers.	528
Besluit deel III	531

ALGEMEEN BESLUIT	539
<i>Bibliografie</i>	555
<i>Trefwoordenregister</i>	623

INLEIDING

1. KEUZE VAN HET ONDERWERP

1. Galerijhouder Pieters verkoopt op woensdag 5 september 2012 een kostbaar schilderij, toegeschreven aan Pieter Paul Rubens, aan Galerij Reinaert. Omdat het transport nog moet worden geregeld, kan het schilderij nog niet onmiddellijk worden geleverd. Op vrijdag 7 september 2012 verkoopt Pieters datzelfde schilderij aan de heer Janssens, die niet op de hoogte was van de eerdere verkoop aan Galerij Reinaert, en aan wie het schilderij onmiddellijk wordt overhandigd. Zowel Galerij Reinaert als de heer Janssens maken aanspraak op het eigendomsrecht van het kunstwerk.

2. Het bovenstaande voorbeeld spitst zich toe op een conflict tussen twee personen die verbintenisrechtelijk een titel van eigendom hebben, maar deze goederenrechtelijk, gezien de exclusiviteit van het eigendomsrecht, niet gezamenlijk kunnen uitoefenen. Om te achterhalen wie van beiden, naast een verbintenisrechtelijke aanspraak op de verkoper, ook een goederenrechtelijke aanspraak heeft op het roerend lichamelijk goed, moet worden onderzocht wanneer er een absolute eigendomsoverdracht heeft plaatsgevonden, dit is een overdracht die aan iedereen tegenwerpelijk is. Kan door middel van een verbintenisrechtelijke overeenkomst tot overdracht, *in casu* een koopovereenkomst, de eigendom op absolute wijze worden overgedragen of is daartoe een afzonderlijke leveringshandeling vereist? En wat moet, in bevestigend geval, onder die afzonderlijke leveringshandeling dan worden begrepen: een bijkomende rechtshandeling, een afzonderlijke feitelijke handeling of een combinatie van beide?

3. Het Belgische stelsel van overdracht wordt traditioneel beschouwd als een monistisch overdrachtsstelsel: de louter verbintenisrechtelijke overeenkomst bewerkstelligt de overdracht van een zakelijk recht.¹ De koopovereenkomst doet

¹ V. MARCADÉ, *Explication théorique et pratique du Code Napoleon*, IV, 1852, 393, nr. 486; M. GIL, *De l'exception non numeratae pecuniae en droit romain. Du transfert de la propriété par l'effet des conventions en droit français*, 1855, 65; M.L. LAROMBIÈRE, *Des obligations*, I, 1862, 176, nr. 3; H. HASTRON, *De la propriété en droit romain et en droit français*, 1866, 242; C. DEMOLOMBE, *Traité des contrats*, I, 1868, 397-398, nr. 416; M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique*, III, 1926, 596, nr. 618; C. AUBRY, C. RAU en P. ESMEIN, *Droit civil français*, V, 1952, 21, § 349; C. ATIAS-LETREMY, *Le transfert conventionnel de propriété immobilière*, 1974, 47; J. GHESTIN, "Réflexions d'un civiliste sur la clause de réserve de propriété", *D.* 1981, (1) 4, nr. 13;

dus voor de verkoper geen verbintenis ontstaan om de eigendom van het goed over te dragen. Immers, zo wordt gemeenzaam aangenomen, gaat de eigendom niet over door de uitvoering van een verbintenis om de eigendom over te dragen, maar door het sluiten van de koopovereenkomst. De eigendomsoverdracht wordt m.a.w. opgevat als een rechtsgevolg van de verbintenisrechtelijke overeenkomst. Bijgevolg zou de totstandkoming van persoonlijke rechten en verbintenissen enerzijds en de overdracht van zakelijke rechten anderzijds door eenzelfde rechtshandeling geschieden, namelijk de verbintenisrechtelijke overeenkomst. De grondslag hiervoor wordt gevonden in artikel 1138 BW op grond waarvan de verbintenis om een zaak te leveren, voltrokken is *door de enkele toestemming van de contracterende partijen*.

4. De moderne monistische interpretatie van artikel 1138 BW geeft echter aanleiding tot heel wat moeilijkheden en onzekerheden.

In de eerste plaats is het niet duidelijk in welke mate de *Code civil* de levering als vereiste voor de overdracht van roerende lichamelijke goederen heeft afgeschafte en het monisme als ‘basisbeginsel’ heeft ingevoerd. Artikel 711 BW bepaalt immers dat de eigendom wordt verkregen uit kracht van verbintenissen. Ook artikel 1138 BW – dat als grondslag dient voor de monistische opvatting – verwijst naar de verbintenis om te leveren, die in beginsel wordt uitgevoerd door de enkele toestemming van de partijen. Sommige auteurs omschrijven deze levering als een *levering in rechte*, die onderscheiden moet worden van de *levering in feite* (zie ook *infra*, nr. 18).² De voorbereidende werken van de *Code civil*, verwijzen eveneens naar een *levering in rechte*: “*C’est le consentement qui rend parfaite l’obligation de livrer la chose: il n’est donc pas besoin de tradition réelle pour que le créancier doive être considéré comme propriétaire*” en “*Il s’opère par le contrat une sorte de tradition civile, qui consomme le transport des droits et nous donne action pour forcer la tradition réelle*”.³ Ook artikel 938 BW bepaalt dat “*de behoorlijk*

B. STARCK, H. ROLAND en L. BOYER, *Obligations 2. Contrat*, 1995, 423, nr. 1007; M. FABRE-MAGNAN, “Le mythe de l’obligation de donner”, *RTD Civ.* 1996, (85) 89, nr. 5; H., L. en J. MAZEAUD en F. CHABAS, *Obligations II/1*, 1998, nr. 19; J. CARBONNIER, *Les biens*, III, 2000, 186, nr. 108; B. GROSS en P. BIHR, *Ventes civiles et commerciales*, 2002, 180, nr. 277; P. SIMLER, “Art. 1136 à 1145. Fasc. 10: Contrats et obligations – Classification des obligations – Distinction des obligations de donner, de faire et de ne pas faire”, *JCl. Civil Code*, losbl., nr. 17; G. BLANLUET, “Le moment du transfert de la propriété”, 2004, (409) 414, nr. 8; P. BERLIOZ, *La notion de bien*, 2007, 258, nr. 793; C. LARROUMET, *Droit civil*, III, 2007, 49, nr. 57; P. MALAURIE, L. AYNES en P.-Y. GAUTIER, *Les contrats spéciaux*, 2007, nr. 251, 161; P.-H. ANTONMATTEI en J. RAYNARD, *Contrats spéciaux*, 2008, 127, nr. 156; F. TERRÉ, P. SIMLER en Y. LEQUETTE, *Droit civil, les obligations*, 2009, 283, nr. 267; J. FLOUR et al., *Lacte juridique*, 2010, 30, nr. 41; A. BÉNABENT, *Les contrats spéciaux civils et commerciaux*, 2011, 94, nr. 202; F. COLLART-DUTILLEUL en P. DELEBECQUE, *Contrats civils et commerciaux*, 2011, 189, nr. 200; J. HUET, *Les principaux contrats spéciaux*, 2012, 158, nr. 11203.

² Zie bv. C. DEMOLOMBE, *Traité des contrats*, I, 1868, 391 e.v.; G. BAUDRY-LACANTINERIE en L. BARDE, *Des obligations*, I, 1897, 338-345.

³ P.A. FENET, *Recueil complet*, XIII, 1968, 230 en P.A. FENET, *Recueil complet*, XIV, 1968, 113.

aangenomen schenking is voltrokken door de enkele toestemming van de partijen en de eigendom van de geschonken goederen gaat over op de begiftigde, zonder dat enige andere overgave vereist is”.

In de tweede plaats zijn er een aantal bijzondere toepassingsgevallen waarbij de eigendom niet onmiddellijk overgaat bij het sluiten van de verbintenisrechtelijke overeenkomst. Bijvoorbeeld bij een beding van eigendomsvoorbehoud gaat de eigendom pas over bij de betaling van de koopprijs, en bij soortgoederen en toekomstige goederen gaat de eigendom pas over bij de individualisatie resp. totstandkoming van de goederen. De vraag rijst hoe de eigendomsoverdracht in die bijzondere casusposities theoretisch gestructureerd wordt en welke gevolgen dat met zich meebrengt voor de positie van de partijen. Stel dat Pieters het schilderij aan Reinaert verkoopt onder eigendomsvoorbehoud en Pieters failliet wordt verklaard nog vóór Reinaert de volledige koopprijs heeft betaald. Kan Reinaert dan nog eigenaar worden door de volledige koopprijs te betalen? M.a.w. kan Reinaert dan nog aanspraak maken op een levering? Stel dat het gaat om een schilderij dat nog moet worden geschilderd en Pieters gaat failliet nog vóór het schilderij tot stand komt. Zal Reinaert dan alsnog eigenaar worden van het schilderij van zodra het schilderij tot stand komt in het vermogen van Pieters?

Het monisme als ‘basisbeginsel’ wordt ook vanuit goederenrechtelijk oogpunt ondergraven. Bij conflicterende rechten wordt het sluiten van de koopovereenkomst zelden als beslissend criterium gezien. Denken we bijvoorbeeld aan de hypothese dat eenzelfde goed tweemaal wordt verkocht. De wetgever bepaalt hier uitdrukkelijk dat niet de voorkeur moet worden gegeven aan diegene die als eerste heeft gekocht (wat zou voortvloeien uit het monisme), maar wel aan diegene die in het werkelijke bezit ervan is gesteld op voorwaarde van zijn goede trouw (*cf.* art. 1141 BW). Dit doet het Belgische recht, naar het resultaat van de casus toe, in strijd met haar eigen uitgangspunten, ‘geruisloos’ opschuiven richting een *traditio*-stelsel dat andere landen kennen. De toepassing van artikel 1141 BW geeft echter aanleiding tot twee discussies.

Een eerste discussie betreft de vraag of een werkelijke inbezitstelling voor de tegenwerpelijkheid van de overdracht van een roerend lichamelijke goed is vereist, dan wel of artikel 1141 BW een toepassing van de bezitsbescherming vormt (*cf.* art. 2279 BW). In de *eerste opvatting* zou de verkoper, zelfs na het sluiten van een verbintenisrechtelijke overeenkomst tot overdracht, ten aanzien van (bepaalde) derden (te goeder trouw) goederenrechtelijk bevoegd blijven om de eigendom van het goed over te dragen. In ons voorbeeld zou dat betekenen dat zolang Pieters het schilderij niet (feitelijk) geleverd heeft, hij ten aanzien van (bepaalde) derden (te goeder trouw) beschikkingsbevoegd blijft om het schilderij nog een tweede keer te verkopen, hetgeen hij *in casu* ook gedaan heeft. Hij heeft het schilderij opnieuw verkocht aan de heer Janssens aan wie hij het schilderij ook heeft geleverd. Er is dan sprake van een geldige overdracht waarbij Janssens met

betrekking tot het overgedragen goed op bijzondere wijze in de rechten en plichten treedt van zijn rechtsvoorganger. Hij beschikt over de louter persoonlijke rechten die door de verkoper werden bedongen en die nauw met het overgedragen goed verbonden zijn (*cf.* kwalitatieve rechten). Voorbeelden daarvan zijn de vordering tot vrijwaring voor uitwinning en verborgen gebreken, enz. Inzake onroerende (verhuurde) goederen kunnen we ook verwijzen naar artikel 1743 BW op grond waarvan de koper de huurder in principe niet uit de woning kan zetten wanneer die op het ogenblik van de verkoop over een huurovereenkomst met een vaste dagtekening beschikt. Bij een afgeleide wijze van eigendomsverwerving zal de verkrijger dus met die huurovereenkomst moeten rekening houden. In de *tweede opvatting* is voor de tegenwerpelijke van de eigendomsoverdracht geen bezitsoverdracht vereist, maar volstaat de verbintenisrechtelijke overeenkomst. Vanaf dan is de verkoper goederenrechtelijk niet meer bevoegd om de eigendom nog over te dragen. Wanneer hij het goed opnieuw verkoopt aan een derde te goeder trouw, zal de eigendom dus in principe niet kunnen overgaan, omdat hij niet méér rechten kan overdragen dan hij zelf heeft (*nemo plus*-regel). De derde te goeder trouw kan zich dan wel beroepen op de materieelrechtelijke regel van artikel 2279 BW op grond waarvan diegene die te goeder trouw het bezit heeft van het goed ook de eigendom ervan verkrijgt. Vermits het hier gaat om een oorspronkelijke wijze van eigendomsverwerving treedt de tweede koper met betrekking tot het overgedragen goed niet in de rechten en plichten van de verkoper. Het onderscheid is aldus niet louter theoretisch, maar is onder meer bepalend voor het lot van de rechten die ten gunste van derden op het goed zijn gevestigd.

Een tweede discussie betreft het toepassingsgebied van artikel 1141 BW. Kan die bepaling uitgebreid worden tot andere gevallen dan de dubbele verkoop? We kunnen een aantal varianten maken op het bovenstaande voorbeeld. Stel dat er een enkele verkoop aan Reinaert plaatsvindt, maar dat Pieters failliet wordt verklaard nog vóór het schilderij is afgegeven aan de koper. Wat is dan het statuut van het schilderij? Behoort het tot de boedel of niet? Stel dat een schuldeiser van Pieters beslag legt op het schilderij nog vóór het schilderij (feitelijk) is geleverd. Is dat beslag rechtmatig? Stel dat Pieters na de verkoop aan Reinaert, maar vóór de (feitelijke) levering, aan de bank een pandrecht heeft verleend op het kunstwerk. Wordt de bank beschermd door het voorschrift van artikel 1141 BW? In welke mate kunnen schuldeisers er rechtmatig op vertrouwen dat het goed dat zich bij hun schuldenaar bevindt, behoort tot diens vermogen (problematiek van de schijnsolvabiliteit)?

Gelet op voormelde moeilijkheden en onzekerheden is de vraag gerezen of de overdracht van een zakelijk recht op een roerend lichamenlijk goed *überhaupt* wel wordt bewerkstelligd door een louter verbintenisrechtelijke overeenkomst, zoals traditioneel wordt aangenomen.

2. OPZET EN CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG

5. Het doel van dit proefschrift is om de eigendomsoverdracht van roerende lichamelijke goederen conceptueel te ontleden. Deze doelstelling wordt nagestreefd vanuit een centrale onderzoeksvraag: *in welke mate is de nakoming van de leveringsplicht naar Belgisch recht noodzakelijk om aan de overdracht van zakelijke rechten op roerende lichamelijke goederen zakelijke werking te geven?* Deze centrale onderzoeksvraag wordt vanuit twee invalshoeken benaderd: de interne verhouding tussen partijen en de externe verhouding ten aanzien van derden.

In het bijzonder onderzoeken we of België een monistisch stelsel van overdracht heeft, waarbij de eigendom tussen partijen overgaat door het sluiten van de verbintenisrechtelijke overeenkomst (*solo contractu*), dan wel of België een dualistisch stelsel van overdracht heeft, waarbij de eigendom tussen partijen overgaat door een afzonderlijke (consensuele) leveringshandeling. Wanneer de eigendom tussen partijen zou overgaan zonder dat daaraan publiciteit wordt verleend, rijst de vraag of die overdracht onmiddellijk aan iedereen tegenwerpelijk is, dan wel of daarvoor nog een bijkomende handeling is vereist die de overdracht publiek maakt.

6. Doordat de overdracht van roerende lichamelijke goederen een kernleerstuk vormt van het Belgische vermogensrecht, is het antwoord op onze onderzoeksvraag bepalend voor tal van andere leerstukken uit het vermogensrecht. Het is bepalend voor de (op overdracht) toepasselijke wetgeving in tijd en ruimte (IPR-regels), voor de beoordeling van het ogenblik waarop de overdrager beschikkingsbevoegd moet zijn (en de sanctie), voor het lot van de zekerheidsrechten die op het goed gevestigd zijn, voor het oplossen van conflictsituaties enz.

Dat de resultaten van dit onderzoek een impact kunnen hebben op de wijze waarop conflictsituaties moeten worden opgelost, kan treffend geïllustreerd worden aan de hand van volgend voorbeeld. Pieters verkoopt aan Reinaert een schilderij onder beding van eigendomsvoorbehoud. Bij een beding van eigendomsvoorbehoud wordt aanvaard dat Pieters een verbintenis tot eigendomsoverdracht heeft (die *solo contractu* wordt uitgevoerd, *infra*, nr. 186). Indien het zou gaan om een voorwaardelijke verbintenis tot overdracht, kan er nog geen sprake zijn van een titel op grond waarvan de eigendom moet worden overgedragen. De verkoper blijft derhalve beschikkingsbevoegd en ook zijn schuldeisers kunnen nog beslag leggen op het schilderij, zij het dat dit beslag geen uitwerking zal kunnen vinden wanneer aan de bedongen voorwaarde is voldaan. Indien het zou gaan om een onvoorwaardelijke verbintenis tot voorwaardelijke overdracht, verplicht de verbintenis onmiddellijk tot overdracht, maar zijn de gevolgen van deze overdracht onderhevig aan de betaling van de koopprijs. In dat geval beschikt de koper verbintenisrechtelijk wel reeds over een titel van eigendom. De beslagleggende schuldeisers van de verkoper moeten zich het bestaan van die titel laten tegenwerpen en kunnen dan geen beslag meer leggen op het schilderij.

De resultaten van het onderzoek bepalen, in grote mate, ook de draagwijdte mee van andere concepten, zoals het consensualisme waarvan traditioneel wordt aangenomen dat het zowel verbintenisrechtelijk als goederenrechtelijk een belangrijke rol vervult, de betekenis van de bezitsbescherming ter aanvulling van het consensualisme, de risico-overgang waarvan wordt aangenomen dat die in principe gepaard gaat met de eigendomsoverdracht enz.

3. ONDERZOEKSMETHODE

7. Voor het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag hebben we verschillende onderzoeksmethoden gebruikt: de interdisciplinaire onderzoeksmethode, de rechtshistorische en wetshistorische interpretatiemethode en de functionele rechtsvergelijkende methode.

8. Het onderzoek situeert zich op het raakvlak van het verbintennisrecht en het goederenrecht. Het gaat over de problematiek inzake de overdracht van zake-lijke rechten op roerende lichamelijke goederen door een verbintenisrechtelijke overeenkomst tot overdracht. De resultaten van dit onderzoek hebben niet alleen een impact op de positie van de partijen zelf, maar eveneens op de positie van derden met concurrerende rechten, zoals bij samenloop. In die zin wordt zelfs het zekerhedenrecht, met inbegrip van het insolventie- en executierecht, betrokken bij dit onderzoek en kan er terecht gesproken worden van een *interdisciplinair* onderzoek.

9. Voor het rechtshistorisch onderzoek naar de totstandkoming van de (voor dit onderzoek relevante) artikelen 1138 en 1141 BW hebben we gebruik gemaakt zowel van de *rechtshistorische* interpretatiemethode als van de *wetshistorische* interpretatiemethode. We hebben de achterliggende gedachte van die bepalingen onderzocht aan de hand van de verschillende rechtsbronnen die een invloed hebben uitgeoefend op die bepalingen, waaronder enerzijds het geschreven recht (*Corpus Iuris*), de Franse costumen (*cf. Coutume de Paris*) en de geschriften van enkele rechtsgeleerden van de natuurrechtelijke school, waaronder Grotius en Pufendorf en anderzijds de voorbereidende werken van de *Code civil*.

10. Voor het rechtsvergelijkend onderzoek hebben we zowel het Franse recht, het Duitse recht, het Nederlandse recht als het Angelsaksische recht nader bestudeerd. De keuze voor het *Franse* recht was voor de hand liggend. Met de *Code Napoléon* als gemeenschappelijke basis kent het Franse recht nagenoeg dezelfde rechtsfiguren, en *a fortiori* dezelfde discussies, als het Belgische recht. Het Franse bronnenmateriaal is ook veel omvangrijker dan het Belgische en vormde bijgevolg een belangrijk confrontatiepunt voor dit onderzoek. De keuze voor de ove-

rige rechtsstelsels berustte op de wens om vier verschillende stelsels van overdracht, die elk vertrekken vanuit een ander uitgangspunt, met elkaar te vergelijken en zo na te gaan in welke mate het Belgische recht trouw blijft aan haar eigen uitgangspunten, dan wel opschuift richting de uitgangspunten van één of meer andere rechtsstelsels.

De verschillende Europese stelsels van overdracht worden traditioneel onderverdeeld in monistische of dualistische rechtsstelsels en causale of abstracte rechtsstelsels. De monistische rechtsstelsels onderscheiden zich van de dualistische rechtsstelsels doordat de loutere verbintenisrechtelijke overeenkomst de overdracht van een zakelijk recht bewerkstelligt. Een bijkomende leveringshandeling ter uitvoering van die verbintenisrechtelijke overeenkomst is niet vereist. Monistische rechtsstelsels zijn *per definitie* ook causale rechtsstelsels vermits de geldigheid van de overdracht van het zakelijk recht onvermijdelijk beïnvloed wordt door de geldigheid van de verbintenisrechtelijke overeenkomst: de zakelijke overdracht ligt in een monistisch stelsel immers in de verbintenisrechtelijke overeenkomst vervat. *België*, evenals *Frankrijk*, wordt traditioneel ondergebracht bij de monistische en causale rechtsstelsels, die binnen Europa steeds meer worden geminoriseerd. Een dualistisch stelsel kan zowel causaal als abstract zijn naargelang de geldigheid van de overdracht afhangt van de geldigheid van de verbintenisrechtelijke titel tot overdracht. *Duitsland* wordt ondergebracht bij de dualistische en abstracte rechtsstelsels, terwijl *Nederland* wordt ondergebracht bij de dualistische en causale rechtsstelsels. *Engeland*, ten slotte, neemt een hybride positie in. Enkel wat de koopovereenkomsten m.b.t. roerende lichamelijke goederen betreft, kan het worden beschouwd als een monistisch rechtsstelsel, voor de andere conventionele overdrachtvormen is het als dualistisch te beschouwen. Door de keuze voor de geselecteerde rechtsstelsels, komt een stelsel uit elk (traditioneel) vakje van de matrix-structuur aan bod.

	Causaal	Abstract
Monisme	België en Frankrijk (<i>Sale of Goods Act</i>)	/
Dualisme	Nederland (Engeland)	Duitsland (Engeland)

Voor het rechtsvergelijkende onderzoek hebben we gekozen voor de *functionele* rechtsvergelijkende methode. Vertrekkend vanuit de concrete vraagstelling: “Hoe wordt de overdracht van roerende lichamelijke goederen bewerkstelligd?” werd eerst een algemeen kader van de betrokken onderzoekslanden geschetst. De verschillende uitgangspunten van elk onderzoeksland, met uitzondering van Frankrijk, werden afzonderlijk bestudeerd en met elkaar vergeleken. Om te vermijden dat zou worden voorbij gegaan aan een aantal belangrijke aspecten van de betrokken rechtsstelsels zoals de risico-overgang, de overdracht van soortgoederen en toekomstige goederen, het risico van insolventie, de dubbele verkoop en de bezitsbescherming, werd de rechtsvergelijking binnen elk van deze aspecten geïntegreerd.

Op basis van het gevoerde rechtsvergelijkend onderzoek is reeds vrij snel gebleken dat, hoewel de uitgangspunten van een monistisch en dualistisch rechtstelsel in beginsel diametraal tegenover elkaar staan, er een zekere toenadering bestaat tussen beide stelsels. Vandaar dat we ook de uitgangspunten van de *Draft Common Frame of Reference* inzake de overdracht van roerende lichamelijke goederen in dit proefschrift hebben verwerkt.

4. AFBAKENING VAN HET ONDERWERP

11. In het licht van de haalbaarheid van het onderzoek, werd dit onderzoek beperkt tot de overdracht van roerende lichamelijke goederen. De overdracht van onlichamelijke goederen, zoals de cessie van schuldvorderingen, evenals de overdracht van onroerende goederen werden hier buiten beschouwing gelaten, behoudens wanneer de studie daarvan een meerwaarde kon betekenen voor dit onderzoek.

5. PLAN

12. Dit proefschrift is in drie grote delen onderverdeeld. In het *eerste deel* worden de bouwstenen aangereikt die als fundamenteen gelden voor het verdere onderzoek.

In een eerste hoofdstuk worden een aantal begrippen gedefinieerd die noodzakelijk zijn met het oog op de afbakening van onze bovengenoemde centrale onderzoeksvraag.

In een tweede hoofdstuk wordt gezocht naar het rechtshistorische fundament van het huidige systeem. In het klassieke Romeinse recht was een overeenkomst niet van aard om een zakelijk recht over te dragen, doch slechts om verbintenissen te creëren. De overeenkomst (*causa adquirendi*) diende onderscheiden te worden van de overdracht die plaats vond door een afzonderlijke leveringshandeling (*modus adquirendi*). De evolutie naar het huidige systeem werd in grote mate in de hand gewerkt door de notariële praktijk m.b.t. onroerende goederen om in de koopovereenkomst een clausule in te lassen op grond waarvan het verkochte (onroerend) goed geacht werd tegelijk met de koopovereenkomst te zijn geleverd. Zo is dan ook de *Code civil* ontstaan, niet als monistisch stelsel, maar wel als stelsel waarin de leveringshandeling een louter consensueel karakter heeft. Een doorgedreven analyse van die historische opbouw laat ons toe het systeem, zoals het vandaag is opgevat, beter te doorgronden.

In een derde en laatste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de typologieën van overdrachtsstelsels aan de hand van de algemene rechtsvergelijkende uitgangspunten van Frankrijk, Duitsland, Nederland en Engeland, en worden

uiteraard ook de verschillende uitgangspunten van de *Draft Common Frame of Reference* geanalyseerd. Het Duitse recht maakt bijvoorbeeld een duidelijk onderscheid tussen de rechtshandeling of het rechtsfeit op grond waarvan de verplichting ontstaat om de eigendom over te dragen, dit is doorgaans de verbintenisrechtelijke overeenkomst, en de rechtshandeling op grond waarvan de eigendom wordt overgedragen (= *Trennungsprinzip*). Krachtens § 929 BGB bestaat deze laatste rechtshandeling uit de wilsovereenstemming van partijen over de eigendoms-overdracht, *i.e.* de zogenaamde “goederenrechtelijke overeenkomst”, en een bezitsoverdracht op grond waarvan publiciteit wordt verleend aan de eigendoms-overdracht. Wanneer die wilsovereenstemming ontbreekt op het ogenblik van de bezitsoverdracht kan naar Duits recht geen zakelijk recht worden overgedragen. De vraag in hoeverre ook naar Belgisch recht een afzonderlijke leveringshandeling is vereist voor de overdracht van een zakelijk recht, maakt het voorwerp uit van het tweede en derde deel van dit proefschrift.

Het *tweede deel* van dit proefschrift vangt aan met een onderzoek naar het bestaan van een afzonderlijke (consensuele) leveringshandeling in het Belgische recht. Dit onderzoek wordt gevoerd aan de hand van een analyse van een aantal “uitgezuiverde gevallen”, waarin de verbintenisrechtelijke overeenkomst en de overdracht in geen geval in tijd samenvallen. Te denken valt aan de verkoop onder beding van eigendomsvoorbehoud, de overdracht van soortgoederen en de overdracht van toekomstige goederen. In elk van die gevallen wordt onderzocht of de uitgestelde eigendoms-overdracht kan worden verklaard vanuit de zuiver monistische opvatting, dan wel of we in die gevallen het bestaan moeten erkennen van een afzonderlijke (consensuele) leveringshandeling. In voorkomend geval wordt onderzocht waaruit die afzonderlijke (consensuele) leveringshandeling bestaat en welke gevolgen die handeling met zich meebrengt.

Zelfs wanneer nog een afzonderlijke (consensuele) leveringshandeling voor de overdracht van roerende lichamelijke goederen zou zijn vereist, zou ook dan de eigendom van het goed overgaan zonder dat aan die overdracht enige publiciteit wordt verleend. In het *derde deel* van dit proefschrift komt daarom de vraag aan bod of die consensuele eigendoms-overdracht onmiddellijk *erga omnes* tegenwerpelijk is, dan wel of de bezitsoverdracht van het goed een prealabele voorwaarde vormt voor de tegenwerpelijkheid *erga omnes* van de consensuele eigendoms-overdracht. In die zin is de vraag of men een onderscheid moet maken tussen een *relatief eigendomsrecht* dat tussen partijen wordt overgedragen door de loutere wilsovereenstemming en een *absoluut eigendomsrecht* dat aan iedereen tegenwerpelijk is en waarvoor een bezitsoverdracht is vereist. Dit alles wordt, onder meer, onderzocht in het licht van artikel 1141 BW, waar het vereiste van bezit duidelijk ter sprake komt.

